

Никола Младеновић*

Институт за политичке студије

ЕВРОПЕИЗАЦИЈА СРБИЈЕ И ОТПОРИ: ПОНОВНИ УВИД НА ОСНОВУ РАЦИОНАЛНО–ТЕОРИЈСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ**

Сажетак

Чланак се бави проблемом зашто је Србија показивала „крени–стани” шему политичких прилагођавања ЕУ. До сада су се аутори користили претежно социолошким институционализмом, док овај чланак почива на рационално–теоријском приступу. Сугерише се да је крајем 2008. године дошло до намерног успоравања процеса интеграције. Српска власт је преферирала избалансiranу проевропску и прокосовску политику. Међутим, акцијама ЕУ она је била приморана да бира између два добра. Она је фактички бирала наклоност Унији, али је ово реторички прикривала. Власт је избегавала и одлагала проевропске политике како се не би изразито и очигледно удаљила од политичког центра. Чланак сугерише да отпори европским адаптацијама нису само израз вредносне неусклађености, већ калкулација тактичке природе. Политички актери нису искључиво заинтересовани за интеграцију или да јој опонирају. Као и у етаблираним демократијама, политичари максимирају користи увећавајући шансе за реизбор. Ово постижу останком близу политичког центра. Прихватање и одлагање проевропских политика је

* Електронска адреса аутора: nikola.mladenovic@ips.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта 179009 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

последица максимирања користи. Чланак се користи анализом језика и просторном метафором политике.

Кључне речи: српска политика, ЕУ, Косово, странке, рационални избор, просторно такмичење, анализа језика, политика условљавања

Овај чланак примењује рационално–теоријски приступ понашању политичких актера како би сугерисао објашњење за отпоре европеизацији Србије и „крени–стани” шему политичких прилагођавања ЕУ. Како објаснити појаву да политички актери у Србији начелно прихватају циљ приступања Унији, али пружају отпоре у прихватању или примени норми и очекивања које ЕУ има од Србије, што одлаже интеграцију? Досадашња литература која је анализирала српски случај европеизације се имплицитно заснивала на социолошком институционализму. Она чини нејасним зашто политички актери бирају наизглед противречне акције – прихватају циљ интеграције и пружају му отпоре у пракси. Да ли се ради о нерационалном понашању? Да ли оно противречи ономе што је познато о мотивима делања политичких актера?

Чланак анализира случај одлагања проевропских мера из друге половине 2008. године. У њему се аргументује да је политички врх Србије из тактичких разлога намерно одлагао проевропске адаптације како би избегао значајно удаљавање од политичког центра. Удаљавање од центра је непожељно понашање са становишта мотива максимирања гласова на изборима и шансе да се обезбеди реизбор. Врх ДС-а је преферирао центристичку политику избалансираног заступања проевропских и прокосовских циљева. Власти у Србији су те године изразиле противљење реконфигурисању УНМИК-а и увођењу Еулекса. Након што је постало извесно да ће мисије Еулекс бити, чак и без санкције УН-а, Србија га је прихватила. Потези ЕУ су приморали ДС, који је водио државну политику, да покаже да преферира прве циљеве у односу на друге. Ово је било невољно удаљавање власти од центра, на рачун декларисане прокосовске политике. ДС је прикривао стварне преференције политичком реториком која је умањивала значај

интеграције. Истовремено, влада је намерно избегавала даље чињење припремљених проевропских мера, како се не би додатно удаљила од центра. Она је одлагала припремљене проевропске законе и најављивала њихово усвајање у години која је уследила.

Чланак је организован на следећи начин. Први део сагледава досадашњу литературу и објашњава метод анализе чланка. Други део објашњава иницијалну центристичку политику ДС-а из средине 2008. године, те његово изнуђено удаљавање од центра. Трећи део објашњава да је ДС реторички опонирао Унији, али је стварно показивао преференцију према њој, у односу на Косово и Метохију (даље скр. Косово). Четврти део објашњава како је ДС намерно успоравао процес интеграције крајем 2008. године из тактичких разлога. Коначно, пети део садржи дискусију и закључке.

1. ДОСАДАШЊА ЛИТЕРАТУРА И ОВАЈ ЧЛАНАК

Овај део сагледава проблеме у досадашњој литератури о европеизацији и просторном приступу политици. Он представља проблем којим се чланак бави и метод анализе. Појам европеизације најопштије означава утицај ЕУ на државе. Пошто појам добија на значају у литератури током двехиљадитих година, он се фактички своди на утицај Уније на државе из таласа њеног проширења на централну и источну Европу. Још уже, европеизација се своди на једнострану процес усвајања норми које чине будуће чланице Уније у процесу приступања.

У литератури је већ успостављена веза између процеса демократизације земаља и процеса ЕУ интеграције.¹ Процес интеграције треба да има своје заговорнике у државама, које

1) B. Arolda Elbasani, "EU Administrative Conditionality and Domestic Downloading: The Limits of Europeanization in Challenging Contexts", KFG Working Paper Series 2, Freie Universität Berlin, 2009; Grigore Pop-Eleches, "Historical Legacies and Post-Communist Regime Change", *The Journal of Politics*, Vol. 69, No. 4, 2007, стр. 908–926; Frank Schimmelfennig, "Strategic Calculation and International Socialization: Membership Incentives, Party Constellations, and Sustained Compliance in Central and Eastern Europe", *International Organization*, Vol. 59, No. 4, 2005, стр. 827–860; Frank Schimmelfennig, Ulrich Sedelmeier, "Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe", *Journal of European Public Policy*, Vol. 11, No. 4, 2004, стр. 669–687; Ulrich Sedelmeier, "Europeanisation in New Member and Candidate States", *Living Reviews in European Governance*, Vol. 6, No. 1, 2011.

се означавају као демократске, реформске или либералне снаге. Европеизација изискује адаптације које држава треба да учини и у односу на које постоје отпори. Када су демократске групе на власти, интеграција тече без застоја и не доводи се у питање легитимност ЕУ норми које треба да буду усвојене. Европска политика условљавања фиксира (*lock-in*) демократске промене. Чак и ако се на власт врате реформисане странке старих, недемократских режима у државама, ово не представља препреку за интеграцију. Са друге стране, што је нижи демократски квалитет државе, то су мање шансе да ће пристати да се адаптира очекивањима Уније. У случају да су на власти нелибералне групе, политика условљавања је веома ограниченог ефекта.

Како онда објаснити неконзистентан приступ европеизацији у Србији, образац „крени–стани”, након збацивања Милошевића и устоличења продемократских снага? Све демократске владе су представљале проевропске мере као веома важне. Откуда онда отпори и плиткост у интеграцији,² која се огледа у декларативном прихватању очекивања које Унија има од државе и изостанак или отпори у практичном спровођењу норми које би требало да уследи?

Корисно је подсетити се постојања две логике којима се објашњава друштвено понашање: прикладности и консеквенцијализма,³ које су повезане са, респективно, социолошким и институционализмом рационалног избора.⁴ Прва логика сугерише да актери уче правила која су прикладна друштвеним институцијама. Када се људи суоче са новим ситуацијама, они теже да их подвргну наученим обрасцима прикладног делања. Људи се суочавају са императивима који дефинишу њихово понашање и осећају потребу да испуне

2) Tanja Börzel, “When Europeanization Hits Limited Statehood: The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe”, KFG Working Paper Series 30, Freie Universität Berlin, 2011; Klaus Goetz, “The New Member States and the EU”, in: *The Member States of the European Union* (eds. Simon Bulmer, Christian Lequesne), Oxford University Press, Oxford, 2005, стр. 254–284; Denisa Kostovicova “When Enlargement Meets Common Foreign and Security Policy: Serbia’s Europeanisation, Visa Liberalisation and the Kosovo Policy”, *Europe–Asia Studies*, Vol. 66, No. 1, 2014, стр. 67–87.

3) James March, Johan Olsen, *Rediscovering Institutions. The Organizational Basis of Politics*, Free Press, New York, 1989, стр. 160–161.

4) В. Петар Матић, „Будућност институционализма – Процеси и промене у XXI веку –”, *Политичка ревија*, бр. 2, 2010, стр. 53–54.

обавезе. Стога је усвајање ових образаца понашања кроз учење најважнији облик деловања институција. Са друге стране, логика консеквенцијалности је повезана са рационалном калкулацијом акција. Актери имају своје преференције, информације и очекиване исходе друштвеног делања. Они бирају да делају тако да увећају користи.

Досадашње размишљање на рационалистичким основама је претпостављало да на националном нивоу постоје актери са различитим снагама, који су заинтересовани за адаптирање или отпор Унији.⁵ Ако су први на власти, онда приступање може да буде успорено постојањем вето тачака у постојећим институцијама, али и Унија може да додатно подстакне реформске групе на власти. Образац „крени–стани” реформи може да настане као последица смена проевропских и антиевропских актера на власти, које одвлачи земљу у различитим правцима. Међутим, ово не може јасно да помогне разумевање обрасца „крени–стани” реформи у Србији, јер су странке на власти биле декларативно привржене проевропским циљевима.⁶

Досадашњи радови који су објашњавали образац европеизације Србије су проблем адресирали првенствено имајући у виду социолошки институционализам. Вахудова сугерише да се елите на националном нивоу разликују по томе како реагују на подстицаје који долазе од Уније, те од овога и зависи колико ће успешно преференције бирача према приступању бити преточене у политичке исходе.⁷ Бибер (*Florian Bieber*) мисли да су елите на Западном Балкану само површно заинтересоване за интеграцију и да јој нису посвећене, иако становништво начелно већински прихвата

5) Нпр. Tanja Börzel, Thomas Risse, “When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, *European Integration Online Papers*, Vol. 4, No. 15, 2000, стр. 2.

6) В. Огњен Прибићевић, „Србија између ЕУ, Косова и Метохије и предстојећих парламентарних избора”, *Српска политичка мисао*, бр. 1, 2012, стр. 203; Igor Bandović, Marko Vujačić, “The European question in Serbia’s party politics”, in: *EU integration and party politics in the Balkans*. (ed. Corina Stratulat), Epic Issue Paper, No. 77, European Policy Centre, 2014, стр. 47–68; Никола, Младеновић, „Српска косовска политика: Модел игре и мешовите стратегије”, *Годишњак Факултета политичких наука*, VIII, бр. 12, 2014, стр. 41–58.

7) Milada Anna Vachudova, “The Leverage of International Institutions on Democratising States: The European Union and Eastern Europe”, *European University Institute Working Paper RSC* 2001/33, 2001.

циљ приступања.⁸ Етнонационалистички карактер елита их чини невољним да праве компромисе и, заправо, могу да желе опстанак нефункционалних држава на том подручју. Борцл (*Tanja Börzel*) мисли да су на Западном Балкану земље смањене спремности да се прилагођавају Унији захваљујући етничким конфликтима и капацитетима држава.⁹ У Србији је нарочито значајан проблем недостатка спремности, те је европеизација плитка. По Масарију, политичке елите у Србији су биле неуспешне у формулисању стратегија којима би промовисале прозападне и проевропске вредности. Они немају храбрости, воље и капацитета да убрзају процес интеграције.¹⁰ Финк-Хафнер (*Danica Fink-Hafner*) се слаже да политичке елите у Србији не налазе интерес у процесу приступања ЕУ. Напротив, „како овај циљ постаје реалнији, тако ће оне [елите] вероватно више да се опиру”.¹¹

Нутчева (*Gergana Noutcheva*) експлицира да понашање балканских лидера не одговара предвиђањима рационалног приступа.¹² Они, по њој, имају природну склоност да се одупиру спољашњим притисцима да се адаптирају. Они не прихватају ауторитет ЕУ и вредносне основе њених политика. Суботић се слаже да логика спољашњих подстицаја, условљавања, погађања и, начелно, рационалистичка аргументација не може да објасни политичке исходе у Србији, или зашто су неке државе успешније од других.¹³ По њој, државе прихватају европске норме јер их доживљавају као инхерентно исправне. Политички актери у Србији нису европски социјализовани. Они декларативно прихватају процес приступања, али имају унутрашњи конфликт да ли желе да буду Европљани или

8) Florian Bieber, “Building Impossible States? State-Building Strategies and EU Membership in the Western Balkans”, *Europe-Asia Studies*, Vol. 63, No. 10, 2011, стр. 1783–1802.

9) Tanja Börzel, “When Europeanization Hits Limited Statehood: The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe”, нав. дело, 2011.

10) Maurizio Massari, “Do All Roads Lead to Brussels? Analysis of Different Trajectories of Croatia, Serbia-Montenegro and Bosnia-Herzegovina”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 18, No. 2, 2005, стр. 259–273.

11) Danica Fink-Hafner, “Europeanization and Party System Mechanic: Comparing Croatia, Serbia and Montenegro”, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Vol. 10, No. 2, 2008, стр. 177.

12) Gergana Noutcheva, “Fake, Partial and Imposed Compliance: The Limits of the EU’s Normative Power in the Western Balkans”, *Journal of European Public Policy*, Vol. 16, No. 7, 2009, стр. 1065–1084.

13) Jelena Subotic, “Europe is a State of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans”, *International Studies Quarterly*, Vol. 55, No. 2, 2011, стр. 309–330.

културолошки повезани са Русијом. Европски идентитет никада у Србији није постао усвојен као нешто „здро за готово“. Иако се европске нормe могу прихватити, ово не имплицира нужно промену дубоко укорeњених друштвених норми.¹⁴

Прегледани аутори дају добар опис природе политичких процеса у Србији. Они са правом учавају дискрепанцу између европских норми и онога што изгледа као отпор у њиховој примени. Чести елемент у њиховим радовима је критика српских политичких елита. Њима је, такође, заједничко да не примењују рационални приступ у објашњавању појава које анализирају у Србији, већ инсистирају на вредностима које су елите усвојиле и које су наизглед у конфликту са интеграцијом.

Међутим, зашто би елите у Србији пружале отпоре интеграцији? Приступање Унији је изгледа популаран циљ.¹⁵ По овоме се Србија није разликовала од других држава централне и источне Европе. Да ли политичари не теже освајању власти и максимирању гласова на изборима? Ако грађани као бирачи у доминантном броју придају позитивну корист интеграцији, зашто би грађани као политичари имали конфликт у вези са овим циљем? Како онда уопште разумети дуготрајне, вишегодишње напоре државе да преговара о Споразуму о стабилизацији и придруживању (ССП) или да води дијалог Београд–Приштина? Речју, да ли се елите понашају нерационално и да ли ово чине само у Србији? Досадашња размишљања која су претежно на линијама социолошког институционализма остављају дилеме.

Чланак почива на замисли да се о страначким политикама може мислити као да су просторно организоване.¹⁶ Оне имају идеалну тачку која одговара позицији на димензији политике. У већини етаблираних демократија димензија која најбоље може да објасни политичка сукобљавања је класична димензија левица–десница.¹⁷ Странкама или кандидатима

14) Jelena Subotic, "Explaining Difficult States: The Problems of Europeanization in Serbia", *East European Politics and Societies*, Vol. 24, No. 4, 2010, стр. 595–616.

15) Florian Bieber, "Building Impossible States? State-Building Strategies and EU Membership in the Western Balkans", нав. дело, стр. 1783–1802.

16) Harold Hotelling, "Stability in competition", *The Economic Journal*, Vol. 39, No. 153, 1929, стр. 41–57; Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy*, Harper & Row, New York, 1957.

17) Ian Budge, David Robertson, Derek Hearl (eds.), *Ideology, Strategy and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*, Cambridge University Press,

је стратегија која максимира шансе да буду победници на изборима таква да треба да буду у центру или што је могуће ближе њему. Међутим, није јасно да ли истоветна димензија политике помаже у објашњењу политичких сукобљавања у демократијама у настајању. У Србији бирачи показују потпуно обрнуте ставове у односу на оно што подела на левицу и десницу значи.¹⁸ Такође, косовски проблем који годинама обликује српску политику је декодиран као проблем децентрализације и одвојен од теме приступања Унији,¹⁹ иако је његова повезаност и супротстављеност циљу приближавања ЕУ већ позната.²⁰ За разлику од њих, анализа у овом чланку ће претпостављати да се политичка сукобљавања у Србији могу тумачити на основној димензији политике ЕУ–Косово. Један крај ове димензије би представљао највеће вредновање интеграције у ЕУ, као и корака који воде до ње. Супротни крај додељује врхунски значај Косову, те Србија треба да одустане од свих политика које не воде његовом очувању у саставу Србије.

Овај чланак се користи анализом језика политичара. Да би позиције странака биле процењене у датом тренутку, оне ће бити тумачене на основу изјава најистакнутијих политичара. Како је временски опсег који чланак обрађује кратак, не обухвата више изборних циклуса или странака, то ће у њему анализа тежити да буде уверљива квалитативним приступом и дубљим сагледавањем значења политичких изјава. Радови који примењују рационално–теоријску анализу политике претежно квантитативним техникама евалуирају позиције странака. Преостали који се користе квалитативним техникама су значајно малобројнији, али представљају узор за анализу употребљену у овом чланку.²¹

Cambridge, 1987.

18) Јован Комшић, Драгомир Пантић, Зоран Славујевић, *Основне линије партијских подела и могући правци политичког регруписавања у Србији*, Friedrich Ebert Stiftung, Институт друштвених наука, Београд, 2003, стр. 176; Душан Вучићевић, Петар Матић, „Традиционализам и модернизам – Карактер друштвених расцепа у Србији”, *Национални интерес*, бр. 1, 2012, стр. 138–139.

19) Kenneth Benoit, Michael Laver, *Party Policy in Modern Democracies*, Routledge, London, 2008, стр. 110.

20) Jelena Subotic, “Explaining Difficult States: The Problems of Europeanization in Serbia”, нав. дело, стр. 595–616.

21) William Riker, *The Art of Political Manipulation*, Yale University Press, New Haven, 1986; Andrew Hindmoor, *New Labour at the Centre: Constructing Political Space*, Oxford University

2. ПОЛИТИКА ДС-А У 2008. ГОДИНИ И ИЗНУЂЕНО УДАЉАВАЊЕ ОД ЦЕНТРА

Овај део описује политику ДС-а у другој половини 2008. године. Странка је оригинално намеравала да има избалансирану проевропску и прокосовску политику. Међутим, ДС је акцијама ЕУ био приморан да бира између два циља. Он је фактички бирао наклоност Унији, али је ово реторички прикривао. Коначно, крајем те године, ДС је тактизирао трудећи се да не чини пуно проевропских корака, како се не би изразито и очигледно удаљио од политичког центра.

ДС је намеравао да заступа и проевропску и прокосовску политику. Потпредседник владе Божидар Ђелић је у првој половини јуна био у тродневној посети Бриселу, у току које је изражавао амбиције да Србија до краја 2008. године стекне статус кандидата за чланство у Унији, а да преговоре започне наредне године.²² Представници ДС-а су, такође, недвосмислено изражавали наде да ће доћи до испоручивања свих преосталих оптуженика Хашком суду, чиме је Србија била условљена. Међутим, ова, изразито проевропски наговештена политика, је била праћена намерама да Србија настави прокосовску „борбу” на међународном плану. У другој половини јуна генерални секретар УН-а Бан Ки-Мун је предлагао промену структуре међународне мисије на Косову, по којој је УН требало да има мању улогу, а да се повећа простор за одговорност мисије ЕУ. Представници ДС-а су се овоме противили.

Тако је председник Борис Тадић пренео Ки-Муну ставове да, док се не пронађе компромисно решење за Косово, институције УН-а треба да имају кључну улогу у региону.²³ Он је и присуствовао седници Савета безбедности (СБУН), на којој је објашњавао да не постоји икакав правни или политички основ да се одговорности међународних мисија реконфигуришу без одобрења СБУН-а. Тадић је истицао да

Press, Oxford, 2004; Iain McLean, *Rational Choice and British Politics: An Analysis of Rhetoric and Manipulation from Peel to Blair*, Oxford University Press, Oxford, 2001.

22) В. Тијана Перић Дилigentски, Слађана Младеновић, „Реформа правосуђа у процесу приступања Србије Европској унији”, *Политичка ревија*, бр. 4, 2012, стр. 63.

23) Диана Милошевић, „Други пут против плана Ахтисарија”, *Глас Јавности*, 14.6.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-14-06-2008/drugi-put-protiv-plana-ah-ti-sari-ja>, 02/09/2018.

генерални секретар УН-а нема надлежности да самостално реконфигурише међународну мисију. Министар Вук Јеремић је објашњавао да се Србија противи свим замислима које би спроводиле Ахтисаријев план, сугеришући да би мисија ЕУ на Косову чинила управо то.²⁴ Он је подсећао да Ахтисаријев план није одобрен од УН-а, захваљујући противљењу Србије и Русије, а да је Србија спремна за разговоре у оквиру УН-а, без угрожавања суверенитета.

Међутим, врх Србије и ДС-а је убрзо почео да мења позицију. Ова промена је била изазвана политиком ЕУ и Запада. Наиме, иако није створен правни основ за реконфигурацију међународне мисије на Косову, ЕУ је био решен да до ове промене дође. Ово се види и у изјави француског министра иностраних послова Кушнера, приликом сусрета са српским колегом Јеремићем у јулу: „Мало је чудно што српски пријатељи желе да нас учине незаконитим, и то нас – који желимо да они дођу код нас”.²⁵ Заиста, до трансфера техничких средстава и просторија УНМИК-а мисији ЕУ дошло је потписивањем меморандума 18. августа. Извесност долазеће промене међународне мисије на Косову је изазвала промену позиције владајућег ДС-а. ДС се у изнуђеној ситуацији удаљио од центра.

ДС је настојао да задржи централну позицију и да буде привржен и Европи и Косову. Ипак, потези државног врха су фактички нагињали ЕУ крају политике. Београд је и даље тврдио да су Европа и Косово одвојени проблеми, да се не одриче иједног циља, те да је привржен међународном праву. На пример, средином јула Влада РС је проследила Народној скупштини РС (НСРС) Предлог резолуције о Покрајини (Косову), у којој се поново афирмишу од раније познати принципи: приврженост Резолуцији СБУН-а 1244, ништавност аката који проистичу из тзв. „Устава Републике Косово”, приврженост суверенитету, територијалном интегритету и Уставу РС и да међународни споразуми морају бити у складу

24) Без аутора, „Нема преласка српске црвене линије”, *Глас Јавности*, 19.6.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-19-06-2008/nema-prelaska-srpske-crvene-linije>, 02/09/2018.

25) Диана Милошевић, „Пред Кушнером не смемо да клекнемо”, *Глас Јавности*, 24.7.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-24-07-2008/pred-kusnerom-nememo-da-klekemo>, 02/09/2018.

са државном политиком према Косову. Осим овога, владин предлог резолуције објашњавао је да је ССП у складу са Резолуцијом 1244, јер се у тачки 135 позива на поменућу Резолуцију. Ставише, министар Јеремић је изјавио: „Ја то [да ЕУ тражи од Србије признање Косова] не очекујем, али хипотетички, ако се то деси – Србија ће рећи не”.²⁶

Међутим, политички врх је избегавао супротстављање Западу по питању Косова. Поменућу изјаву Јеремић је дао руској агенцији Интерфакс. Такође, Јеремић је на састанку са Кушнером као тему разговора имао европску перспективу, а не независност Косова, коју је Француска прихватила. Свега неколико дана касније је донета одлука о враћању амбасадора у европске земље које су признале независност Косова. Да избор тема није случајан сугерише и чињеница да се Јеремић већ дан након сусрета са Кушнером, сусрео у Москви са Лавровим, када су обојица критиковала једнострано проглашење независности.

Конечно, Србија је одустала од противљења мисији Еулес на Косову, пошто је постало јасно да ће је свакако бити. Крајем јула Јеремић је објашњавао да Србија није против неког облика присуства мисије ЕУ у Србији, укључујући и Косово, али да ово мора да буде одобрено у СБУН-а. Два дана касније, тврдио је да Еулес не сме да спроводи Ахтисаријев план. Почетком августа је још јасније наступио Тадић, тражећи да, поред одлуке СБУН-а, Међународни суд правде (МСП) изнесе своје мишљење о проглашењу независности Косова. Тадић је о овој теми тражио подршку и од САД-а, са чијим председником Бушом је кратко разговарао у првој половини августа у Пекингу. Горан Богдановић, министар за Косово у Влади РС, је још у првој половини јула објашњавао: „И Еулес је обухваћен резолуцијом – нема правни основ за деловање и није партнер за разговоре, осим ако не добије легитимитет посебном резолуцијом СБ или изменом Резолуције 1244”.²⁷

26) Без аутора, „’Не’ Унији ако тражи признање Космета!”, *Глас Јавности*, 20.7.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-20-07-2008/ne-uniji-ako-trazi-priznanje-kosmeta>, 02/09/2018.

27) Дакле, ова изјава је дата више од месец дана пре званичног спровођења Еулес мисије. Види: Д. Мојић, „Седeње на две столице”, *Глас Јавности*, 12.7.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-07-2008/sedenje-na-dve-stolice>, 02/09/2018.

Дакле, влада ДС-а се благо померила ка ЕУ крају димензије политике. Потез политичког врха Србије и ДС-а је био изнуђен: он је могао да покаже спремност на одржавање најбољих могућих односа према Западу и Унији, али да „зажмури” на потез Уније који иде у прилог независности Косова и умањује средства Србије да му формално опонира; или да, зарад привржености очувању суверенитета над Косовом, одбаци наставак приступања, као што је и Кушнер сугерисао након сусрета са Јеремићем. Влада ДС-а је суштински показала да преферира прву акцију. Ипак, она је настојала да остане што је могуће ближе центру. Отуда понављање познатих принципа привржености „борби” за Косово у предлогу владине резолуције, иако су они већ раније били више пута изражени и садржани у Уставу РС. Штавише, Јеремићева реторика која наизглед преферира Косово над ЕУ је само требало да својом оштрином прикрије и компензује фактичко померање ка ЕУ крају димензије. Коначно, померање ДС-а није одговарало преференцијама странке и није изазвано стратешким резонавањем на политичкој сцени Србије. Оно је подстакнуто од стране Уније, а ДС је настојао да задржи централно позиционирање у Србији.

Јеремићева изјава у којој показује преференцију Косова над Унијом није била усамљена или само одраз личних преференција. У септембру и октобру Тадић и Јеремић су предводили интензивне дипломатске напоре на мултилатералном плану да се о једностраном проглашењу независности Косова изјасни МСП. О овоме је Тадић изјавио: „Србија не може бити, када је реч о тој иницијативи, условљавана на било који начин, па чак и чланством у ЕУ, јер свака земља има суверено право да брани свој територијални интегритет и суверенитет”.²⁸ Ови напори су окончани резултатом који је Србија прогласила дипломатском победом – изгласавањем у првој половини октобра резолуције у УН-у да се консултује поменути МСП. У следећим данима Јеремић је наставио да сугерише преференцију Косова. У другој половини октобра Јеремић је објашњавао да ће Србија наставити дипломатске напоре за приближавање ЕУ и на одбрани Косова, али да ће

28) Без аутора, „Убеђиваћемо Америку”, *Глас Јавности*, 4.9.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-04-09-2008/ubedjivacemo-ameriku>, 02/09/2018.

ЕУ бити спољнополитички циљ број два.²⁹ У децембру је сугерисао слично, тврдећи: „Уколико би дошло до преклапања или условљавања, Србија би се нашла у изузетно сложеној ситуацији, која би за последицу имала озбиљне проблеме у интеграцији западног Балкана у ЕУ”.³⁰ На самом крају 2008. године Јеремић је тврдио да ће „одбрана суверенитета и територијалног интегритета” бити најважнији задатак сваке демократски изабране владе.³¹ Ћелић је почетком 2009. године такође тврдио да Србија неће пристати на било какве уцене око Косова зарад наставка процеса интеграције.³²

3. РЕТОРИКА ДС-А И СТВАРНЕ ПРЕФЕРЕНЦИЈЕ

За политички врх Србије предвођен ДС-ом Косово је очигледно имало велику вредност. Међутим, он је својим акцијама показивао преференцију интеграције над Косовом. На вредност Косова указује интензивна међународна комуникација Тадића и Јеремића да се УН консултује са МСП. За обојицу је поменута тема била главна на састанцима, а обојица су нарочити значај придавали убеђивању САД-а. Међутим, реторика политичког врха је била тврђа него акције и на ово указује више чињеница о политици власти које ће даље бити објашњене. Прво, почетком септембра је ушао у процедуру у НСПС владин предлог закона о ратификацији ССП-а. СРС је предложио нови члан којим би се прецизирало да Србија, као правни наследник Југославије, разуме ССП као потврду територијалног интегритета, односно суверенитета над Косовом у складу са Резолуцијом 1244. Влада није прихватила овај амандман који би јој очигледно везао руке у даљем процесу ЕУ интеграције.

29) Без аутора, „Мисија и интеграције у ЕУ – одвојени”, *Глас Јавности*, 21.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-21-10-2008/misija-i-integracije-u-eu-odvojeni>, 02/09/2018.

30) Без аутора, „Најважнија веза са Русијом!”, *Глас Јавности*, 15.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-15-12-2008/najvaznija-veza-sa-rusijom>, 02/09/2018.

31) Без аутора, „Кључан је однос између Србије и ЕУ”, *Глас Јавности*, 19.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-29-12-2008/kljucan-je-odnos-izmedju-srbije-i-eu>, 02/09/2018.

32) Без аутора, „Владајућа већина је стабилна”, *Глас Јавности*, 12.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-01-2009/vladajuca-vecina-je-stabilna>, 02/09/2018.

Осим овога, услови ДС-а за реализацију мисије Еулекс су били чвршћи на речима него на делу. Тадић, а затим Јеремић и Богдановић су тражили испуњење три услова за прихватање мисије Еулекс: да буде прихваћена у УН-у, да не спроводи Ахтисаријев план и да буде статусно неутрална. Ипак, амбасадор САД-а у Београду Мантер је тврдио да је Јеремић током посете САД-у обећао неколицини тамошњих званичника, укључујући државног секретара Кондолизу Рајс (*Condoleezza Rice*), да ће мисија Еулекс бити реализована на читавој територији Косова, те да представници његове државе држе Јеремића за реч. Ово није била усамљена сугестија политичког врха Србије.³³ Осим овога, крајем октобра је према Ахтисаријевом плану потписан споразум о демаркацији границе између Македоније и Косова. Претходно је крајем марта исте године Комисија за спољне послове Европског парламента (ЕП) позвала да се техничка демаркација спроведе управо у складу са Ахтисаријевим планом. Званични Београд није на било какав начин реаговао на оно што је, судећи по изјавама, требало да буде супротстављено косовској политици Србије: угрожавање суверенитета у складу са Ахтисаријевим планом.

Такође, политички врх Србије није поколебан у односу према Еулексу и након најаве Дорис Пак (*Doris Pack*), председника делегације ЕП за Југоисточну Европу, да ова мисија неће прејудуцирати статус Косова и да ће постојати у складу са Резолуцијом 1244, али да ће деловати на основу Ахтисаријевог плана.³⁴ По њој, Еулекс је требало да допринесе спровођењу Ахтисаријевог плана у важним областима које укључују децентрализацију, рад правосуђа и заштиту мањина, а Србија би требало да прихвати мисију, ако жели унапређивање односа са Унијом.

Даље, Еулекс мисија није само допуњавала УНМИК, већ га је замењивала у надлежностима. На пример, амбасадор Француске у Србији, Жан-Франсоа Терал (*Jean-François Ter-*

33) Јелена Јевремовић, „Мантер: Јеремић нам обећао Еулекс”, *Глас Јавности*, 5.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-05-10-2008/manter-jeremic-nam-obecao-euleks>, 02/09/2018.

34) Без аутора, „Нема везе са статусом, а делује по Ахтисарију!”, *Глас Јавности*, 18.11.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-08-11-2008/nema-veze-sa-statusom-deluje-po-ahtisariju>, 02/09/2018.

ral), тврдио је да Еулекс може да буде „под кишобраном УН и у оквиру Резолуције 1244”.³⁵ Међутим, већ од 9. децембра, када је Еулекс званично почео да делује на Косову, његови представници су од УНМИК функционера преузели деловање на терену. Ово је укључивало полицајце, тужиоце, судије и царинске службенике. Шеф УНМИК-а, Ламберто Занијер (*Lamberto Zanier*), је требало да, пре састанка са министром Јеремићем, информише владу Косова о већ вођеним разговорима са Јеремићем у УН-у.³⁶ Такође, по тврдњама портпарола УНМИК-а Александра Иванка, Занијер није могао директно да води разговоре о областима полиције, правосуђа и царина, јер ове области више нису биле у надлежности УНМИК-а. Ово је веома необично, ако је претпоставка да Еулекс оперише под окриљем УН-а.

Даље, мисија Еулекс није била искључиво европска, већ и америчка. Наиме, Савет министара ЕУ је још средином октобра усвојио документ о ангажовању САД-а. Неке друге земље су, такође, показале интересовање за учешће у мисији, али не Русија.³⁷ Дакле, Еулекс мисија на Косову није реализована само зато што се територија налази у непосредном суседству Уније. Да је намера Запада била да „очува” суверенитет Србије над Косовом, сигурно би било могуће наћи одговарајући *modus operandi* међународног присуства у оквиру институција УН-а. Такође, Русија је по изјавама представника Београда, укључујући Јеремића, била главна снага која је спречавала прихватање проиндепендистичких идеја у УН-у. Да је Београд преферирао Косово над Унијом, не би прихватио решење које елиминише Русију.

Почетком 2009. године низоземски посланик у ЕП-у Јост Лагенђик (*Joost Lagendijk*) је у овој институцији покренуо нацрт резолуције која иде на руку независности Косова и која је у фебруару прихваћена са 424 према 133 гласа. Она

35) Без аутора, „Еулекс има да буде статусно неутралан”, *Глас Јавности*, 22.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-22-10-2008/euleks-ima-da-bude-statusno-neutralan>, 02/09/2018.

36) С. Гујаничић, „У Београд кад одобри Приштина”, *Глас Јавности*, 3.2.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-03-02-2009/u-beograd-kad-odobri-pristina>, 02/09/2018.

37) Ово су биле Канада, Норвешка, Швајцарска и Турска. В. Без аутора, „ЕУ и САД деле тапију на Косово”, *Глас Јавности*, 16.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-16-10-2008/eu-i-sad-dele-tapiju-na-kosovo>, 02/09/2018.

укључује позиве европским државама да признају Косово, истиче посвећеност стабилности Косова, нуди му перспективу чланства у Унији и констатује да УНМИК нема или ће ускоро остати без надлежности у неколико, већ поменутих, области.³⁸ Лагенђик је изјавио: „Еулекс није статусно неутралан и требало би да заврши посао због којег је и првобитно ангажован: да помогне косовским властима у јачању судске и полицијске власти и царинских служби”.³⁹ Такође, амандмани на предлог резолуције који иду на руку Србије, да „Ахтисаријев пакет није усвојен у Савету безбедности”, или да „статус Косова није признат од међународних организација”, нису прихваћени.

Како је српски врх састављен од ДС-а примио почетак рада мисије Еулекс? Министар Богдановић је почетком децембра објашњавао да Срби размештањем Еулкса добијају много, „пре свега зато што се тиме реафирмише Резолуција 1244 СБУН”.⁴⁰ Такође, по њему, „Србија је споразумом успела да заштити своје и интересе српске заједнице на Косову у области полиције, правосуђа, царине [...]”. Ђелић је тврдио: „Мисија [Еулекс] је као статусно неутрална одобрена у СБ УН, неће спроводити Ахтисаријев план и руководиће се планом од шест тачака.” Јеремић је више пута тврдио да Еулекс гарантује интегритет Србије.⁴¹

Дакле, ДС је имао више разлога и прилика да се увери да политика која иде на руку добрим односима са Унијом долази у конфликт са намерама да се одбрани суверенитет Србије над Косовом. Такође је евидентно да је ДС намерно игнорисао импликације оперисања Еулекс мисије на Косову по суверенитет Србије над територијом. Стога је ДС показао да, упркос привржености „борби” за Косово, ипак преферира Унију. Оштра реторика према ЕУ коју је у првом реду демонстрирао Јеремић је имала две функције. Прво, према

38) European Parliament, “European Parliament resolution of 5 February 2009 on Kosovo and the role of the EU”, P6_TA(2009)0052, Strasbourg, 2009.

39) Без аутора, „Помажу Приштини да дефинише Еулекс”, *Глас Јавности*, 27.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-27-01-2009/pomazu-pristini-da-definise-euleks>, 02/09/2018.

40) Диана Милошевић, „Српске средине са српском влашћу”, *Глас Јавности*, 4.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-04-12-2008/srpske-sredine-sa-srpskom-vlascu>, 02/09/2018.

41) Исто.

међународној заједници је представљала блеф. Осим овога, према бирачима у Србији је представљала намеру да, док је год могуће, странка остане што ближе центру, иако је скретала ка ЕУ крају димензије политике.

4. НАМЕРНО УСПОРАВАЊЕ ПРОЦЕСА ИНТЕГРАЦИЈЕ КРАЈЕМ 2008. ГОДИНЕ

У досадашњем тексту је аргументовано да је ДС показао преференцију ЕУ над Косовом. У светлу ове чињенице се намеће проблем: зашто је ДС у току 2008. године мало учинио да се испуне формални услови који би Србију приближили Унији и укључили је на „белу” шенгенску листу? Ђелић је сугерисао да ће Србија добити „бели” шенген до краја 2008. године. Да би се ово догодило било је потребно да Србија донесе потребна акта до краја септембра, када је Европска комисија требало да сачини извештај о напретку кандидата. Заиста, предлози закона су ушли у процедуру у НСПС већ у првој половини 2008. године. Ипак, расправа о њима и није отворана, а до октобра су предлози владе чак два пута повлачени. Сâм Ђелић је крајем октобра констатовао да је највећи проблем у раду на европској агенди владе био у томе што је од око педесет закона које је требало усвојити, НСПС изгласала само два.⁴² Оправдање за неефикасност у доношењу закона је владајућој коалицији у Србији била „опструкција” рада парламента од стране СПС-а. Наравно, није јасно како би мањина у парламенту могла ово да постигне, ако је постојала решеност већине да се усвоје закони, као и зашто су закони уопште повлачени. О „опструкцији” опозиције је посланик ЛДП-а Владан Батић лепо рекао: „Опструкција је, изгледа, одговарала владајућој коалицији, јер њених посланика нема довољно. Неки су у Савету Европе, неки на приватним путовањима, док су се неки разбежали на све стране.”⁴³

42) Љиљана Миленковић, „Скупштина је црна тачка Србије”, *Глас Јавности*, 23.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-23-10-2008/skupstina-je-crna-tacka-srbije>, 02/09/2018.

43) Љиљана Миленковић, „А сад мало и о белом Шенгену”, *Глас Јавности*, 4.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-04-10-2008/sad-malo-i-o-belom-sengenu>, 02/09/2018.

Да се ради о намерном, а не случајном успоравању у процесу приближавања Унији сугерише и промена реторике ДС-а у 2009. години. Нови тон у формулисању политичких приоритета је био приметан већ од почетка 2009. године. Тадић је средином јануара изјавио: „Чланство у ЕУ је најважнији спољнополитички стратешки циљ, али Србија мора истовремено да учвршћује и односе са Русијом и САД да би остварила своје виталне националне интересе”.⁴⁴ Ова изјава добро осликава позиционирање ДС-а. Странка се и даље залагала за чланство у ЕУ и одбрану суверенитета на Косову. Међутим, вербално је дошло до промене редоследа приоритета у корист тежње ка чланству у Унији.⁴⁵ Готово истовремено се десио потез Министарства спољних послова који је одражавао приврженост Унији. У овој организацији је оживљен Спољнополитички савет, а за новог председника тела је именована Соња Лихт. Она је изјавила: „Приоритет Србије су ЕУ интеграције, све остало је у великој међузависности с тим ... и важно је да се односи у региону схвате као део тог процеса”.⁴⁶ Такође, остали новопостављени чланови овог тела су били изразито проевропски оријентисани. Коначно, министар Јеремић је у другој половини јануара изјавио: „У 2009. години морамо бити креативни, активни, свестрани и непоколебљиви, јер ова година мора бити година стратешког искорака према европској будућности за Србију и цео западни Балкан”.⁴⁷

Током 2009. године су се спорадично могле чути изјаве које су потврђивале приоритет приступања Унији за Србију. Јеремић је у јуну изјавио: „Све институције у Србији веома озбиљно схватају приоритет интеграције у ЕУ [...] Чланство у ЕУ је наш стратешки циљ и ми ћемо наставити с нашим напорима без обзира на тешкоће с којима смо суочени”.⁴⁸ Тадић

44) С. Гујаничић, „Млађи у дипломатију”, *Глас Јавности*, 13.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-13-01-2009/mladji-u-diplomatiju>, 02/09/2018.

45) Наравно, као што је већ објашњавано, ДС је суштински преферирао ЕУ над Косовом и раније, али је вербално то прикривао.

46) М. Додеровић, „Динкић бира економске аташее”, *Глас Јавности*, 19.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-19-01-2009/dinkic-bira-ekonomске-atasee>, 02/09/2018.

47) Без аутора, „За европски пут Србије”, *Глас Јавности*, 20.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-20-01-2009/za-evropski-put-srbije>, 02/09/2018.

48) Без аутора, „Либерализација надокхват руке”, *Глас Јавности*, 12.6.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-06-2009/liberalizacija-nadokхват-ruke>.

је у новембру, поводом јубилеја пада Берлинског зида, изјавио да је чланство у ЕУ централни стратешки приоритет Србије.⁴⁹ У децембру је Јеремић, након састанка са низоземским колегом, изјавио: „Чланство у ЕУ је централни приоритет Србије, а Београд од свих чланица Уније очекује подршку какву му пружа Холандија”.⁵⁰

5. ДИСКУСИЈА И ЗАКЉУЧАК

Досадашњи опис је сугерисао да је ДС је до краја 2008. године тврдио да преферира Косово над Унијом, али је наговештавао да ће у години која следи учинити приближавање Унији и приоритетно испунити услове за ово. Ово представља потпуни преокрет исказаних преференција. Овакво понашање би обично било тумачено као одраз нерационалности. Међутим, сва је прилика да је државни врх Србије промишљао политику и намерно бирао ону која је представљена. Промена преференција у каснијем тренутку се може објаснити само као последица великих тренутних трошкова које би краткорочно изазвало изразито заступање проевропске политике. Ово указује на намерно тактизирање у вођењу проевропске политике ДС-а. Странка није желела да се, у тренутку када прикривено већ бира ЕУ уместо Косова, додатно удаљи од политичког центра вођењем изразите проевропске политике. ДС је оригинално преферирао политику центра, односно балансирано заступање проевропске и прокосовске политике, што је било видљиво средином 2008. године и пре увођења Еулекса. Међутим, политички врх Србије је политиком ЕУ био принуђен да се фактички удаљи од центра тиме што је прихватио Еулекс. Ово је било непријатно удаљавање, па су представници ДС-а реторички симулирали потпуно обрнуте преференције, како би умањили штету од нежељене политике.

www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-06-2009/liberalizacija-nadohvat-ruke,02/09/2018.

49) Без аутора, „Нема уједињене Европе без западног Балкана”, *Глас Јавности*, 8.11.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-08-11-2009/nema-ujedinjene-evrope-bez-zapadnog-balkana,02/09/2018>.

50) Гордана Раковић, „Ферхаген пренео поруку Србима”, *Глас Јавности*, 17.12.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-17-12-2009/ferhagen-preneo-poruku-srbima,02/09/2018>.

ДС се унапред припремао да одгоди чињење проевропских потеза за време када прође увођење Еулекса.

У досадашњем опису политике представника Србије су уочљиве појаве које су управо критиковане у литератури (в. први део). Политичари су желели приступање Унији, али су јој реторички опонирали. Штавише, они су били спремни да одложе проевропске адаптације. Ипак, из описа у чланку је видљиво да конфликтност понашања није последица невољности, конфликтности према европским вредностима или подељености идентитета.⁵¹ Напротив, отпори европским очекивањима од Србије су били првенствено реторичке и тактичке природе. Они су служили да прикрију стварне преференције и потезе актера на власти. Наравно, могуће је да су постојали и други случајеви који одговарају објашњењима које су аутори у пређашњој литератури већ сугерисали и нису обухваћени овим чланком.

Који је разлог одлагања проевропских адаптација из 2008. године? Надаље су објашњена два разлога тактичког одлагања. Прво, унутрашње промене у Србији нису биле довољне да у 2008. години Србија начини опипљиво приближавање Унији. Друго, политички врх ДС-а и Србије је унапред наговештавао да ће у наредној, 2009. години начинити поменуто приближавање. Прво, примена ССП-а је била блокирана у 2008. години захваљујући невољности барем једне државе ЕУ (Низоземске) да прихвати мање од пуне сарадње Србије са Хашким судом. За Низоземску је пуна сарадња са Судом подразумевала хапшење и изручење оптужених Ратка Младића и Горана Хаџића. Тек је средином јула 2009. године парламент ове државе прихватио и препоручио да се размотри укидање виза за нове државе нечланице Уније, између осталог, како би се позитивним ставом охрабрило становништво Србије. Међутим, чак је и тада била невољна да одмрзне примену ССП-а са Србијом. Дакле, у 2008. години Србија није могла да прихватањем ЕУ норми осигура приближавање Унији. Чак и након хапшења Радована Караџића у другој половини јула, чланице Уније нису прихватиле почетак примене већ потписаних споразума са Србијом.

51) Нпр. в. Jelena Subotic, "Europe is a State of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans", нав. дело, стр. 309–330.

Са друге стране, изразито проевропско вођење политике Србије би могло да учини прокосовску политику не кредибилном. Ради подсећања, Србија је „блефирала” да преферира Косово над Унијом, у време када се на нивоу УН-а расправљало о реконфигурацији мисије на Косову и консултовању са МСП. На пример, Тања Фајон, посланик ЕП-а из Словеније, је у септембру 2009. године наводила неиспуњене критеријуме за „бели” шенген Србије, у које је спадала сарадња са Еулексом.⁵² Ако би Србија истовремено интензивно радила на доношењу закона и испуњењу очекивања Уније, она би поткопала декларисану оданост прокосовској политици. Влада РС би тиме отворено показала преференцију према Унији, а не би, као што је био случај, само „жмурила” на супротстављеност прокосовске и проевропске политике.

Други аргумент који сугерише намерно тактизирање ДС-а по питању односа према ЕУ јесте да су представници странке унапред најављивали да ће наредне, 2009. године учинити жељено приближавање Унији. Јеремић је још крајем октобра 2008. године тврдио да је сарадња са Судом у Хагу предуслов за интеграцију, „што ћемо превазићи 2009.”.⁵³ Средином децембра он је, такође, тврдио „да ће апсолутни приоритет спољне политике владе у наредној години бити да Србија постане кандидат за чланство у ЕУ и доспе на белу шенген листу”.⁵⁴ Ђелић је крајем године наговештавао да ће Србија у следећој години аплицирати за статус кандидата за чланство у ЕУ. Такође, он је најављивао да ће држава у данима који следе наставити на улаже напоре да Низоземска промени став према Србији: „Холандија ће бити суочена у недељама и месецима који долазе са све обимнијим доказима да Србија ради све што је у њеној моћи да заокружи сарадњу са Хашким трибуналом”.⁵⁵

Већ је познато у литератури да се политичари користе различитим реторичким техникама како би своје политике

52) Без аутора, „Приоритет шенген зона”, *Глас Јавности*, 13.9.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-13-09-2009/prioritet-sengen-zona>, 02/09/2018.

53) Без аутора, „Мисија и интеграције у ЕУ – одвојени”, нав. дело.

54) Без аутора, „Најважнија веза са Русијом!”, нав. дело.

55) Без аутора, „Ђелић: Србија до године аплицира за кандидата”, *Глас Јавности*, 19.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-19-12-2008/delic-srbija-dogodine-aplicira-za-kandidata>, 02/09/2018.

приближили средњем бирачу,⁵⁶ или да странке желе да замаскирају позиције како би деловале мање екстремно.⁵⁷ Понашање српског политичког врха треба разумети у овом духу. Актери нису просто и искључиво заинтересовани за остварење циља интеграције и нису нужно његови искључиви опоненти, као што је досадашња литература моделовала. Све и под претпоставком да они додељују позитивне користи од приступања државе ЕУ, њихове личне користи нису нужно подударне са оним колективног типа. Користи политичара су функција колективних и сепаратних користи које имају. Као и у етаблираним демократијама, њихове посебне користи зависе од шанси да буду реизабрани. Они бирају политичке акције које воде томе. Највеће шансе имају ако воде политику која је близу политичког центра. Отуда и калкулантско понашање које је описано у чланку. Они увиђају да имају корист од тога да прихватају проевропске адаптације. Тиме држава има шансе да економски напредује,⁵⁸ што доприноси шансама за реизбор. Међутим, краткорочно, испуњавање проевропске агенде може да представља непожељно понашање са становишта максимирања очекиваних гласова. Отуда и отпор интеграцији који је описан у чланку. Чланак не претендује да постави рационално–теоријско размишљање као искључиво средство тумачења политике, али може да буде корисно за дубље разумевање мотива за посматрано понашање политичких актера.

ЛИТЕРАТУРА

Вучићевић Душан, Матић Петар, „Традиционализам и модернизам – Карактер друштвених расцепа у Србији”, *Национални интерес*, бр. 1, 2012, стр. 131–150.

56) Andrew Hindmoor, *New Labour at the Centre: Constructing Political Space*, нав. дело.

57) Elias Dinas, Kostas Gemenis, “Measuring Parties’ Ideological Positions With Manifesto Data: A Critical Evaluation of the Competing Methods”, *Party Politics*, Vol. 16, No. 4, 2010, стр. 427–450; Sarah de Lange, “A New Winning Formula?: The Programmatic Appeal of Radical Right”, *Party Politics*, Vol. 13, No. 4, 2007, стр. 411–435.

58) Али, в. супр. у Frank Schimmelfennig, *The EU, NATO and the Integration of Europe: Rules and Rhetoric*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

- Комшић Јован, Пантић Драгомир, Славујевић Зоран, *Основне линије партијских подела и могући правци политичког прегруписавања у Србији*, Friedrich Ebert Stiftung, Институт друштвених наука, Београд, 2003.
- Матић Петар, „Будућност институционализма – Процеси и промене у XXI веку –”, *Политичка ревија*, бр. 2, 2010, стр. 49–64.
- Младеновић Никола, „Српска косовска политика: Модел игре и мешовите стратегије”, *Годишњак Факултета политичких наука*, VIII, бр. 12, 2014, стр. 41–58.
- Перић Дилигентски Тијана, Младеновић Слађана, „Реформа правосуђа у процесу приступања Србије Европској унији”, *Политичка ревија*, бр. 4, 2012, стр. 49–72.
- Прибићевић Огњен, „Србија између ЕУ, Косова и Метохије и предстојећих парламентарних избора”, *Српска политичка мисао*, бр. 1, 2012, стр. 187–210.
- Bandović Igor, Vujačić Marko, “The European question in Serbia’s party politics”, in: *EU integration and party politics in the Balkans* (ed. Corina Stratulat), Epic Issue Papper, No. 77, European Policy Centre, 2014, стр. 47–68.
- Benoit Kenneth, Laver Michael, *Party Policy in Modern Democracies*, Routledge, London, 2008.
- Bieber Florian, “Building Impossible States? State-Building Strategies and EU Membership in the Western Balkans”, *Europe-Asia Studies*, Vol. 63, No. 10, 2011, стр. 1783–1802.
- Börzel Tanja, “When Europeanization Hits Limited Statehood: The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe”, KFG Working Paper Series 30, Freie Universität Berlin, 2011.
- Börzel Tanja, Risse Thomas, “When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, *European Integration Online Papers*, Vol. 4, No. 15, 2000.
- Budge Ian, Robertson David, Hearl Derek (eds.), *Ideology, Strategy and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.

- Dinas Elias, Gemenis Kostas, "Measuring Parties' Ideological Positions With Manifesto Data: A Critical Evaluation of the Competing Methods", *Party Politics*, Vol. 16, No. 4, 2010, стр. 427–450.
- Downs Anthony, *An Economic Theory of Democracy*, Harper & Row, New York, 1957.
- Elbasani Arolda, "EU Administrative Conditionality and Domestic Downloading: The Limits of Europeanization in Challenging Contexts", KFG Working Paper Series 2, Freie Universität Berlin, 2009.
- Fink-Hafner Danica, "Europeanization and Party System Mechanic: Comparing Croatia, Serbia and Montenegro", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Vol. 10, No. 2, 2008, стр. 167–181.
- Goetz Klaus, "The New Member States and the EU", in: *The Member States of the European Union* (eds. Simon Bulmer, Christian Lequesne), Oxford University Press, Oxford, 2005, стр. 254–284.
- Hindmoor Andrew, *New Labour at the Centre: Constructing Political Space*, Oxford University Press, Oxford, 2004.
- Hotelling Harold, "Stability in competition", *The Economic Journal*, Vol. 39, No. 153, 1929, стр. 41–57.
- Kostovicova Denisa, "When Enlargement Meets Common Foreign and Security Policy: Serbia's Europeanisation, Visa Liberalisation and the Kosovo Policy", *Europe-Asia Studies*, Vol. 66, No. 1, 2014, стр. 67–87.
- Lange Sarah de, "A New Winning Formula?: The Programmatic Appeal of Radical Right", *Party Politics*, Vol. 13, No. 4, 2007, стр. 411–435.
- March James, Olsen Johan, *Rediscovering Institutions. The Organizational Basis of Politics*, Free Press, New York, 1989.
- Massari Maurizio, "Do All Roads Lead to Brussels? Analysis of Different Trajectories of Croatia, Serbia-Montenegro and Bosnia-Herzegovina", *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 18, No. 2, 2005, стр. 259–273.

- McLean Iain, *Rational Choice and British Politics: An Analysis of Rhetoric and Manipulation from Peel to Blair*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- Noutcheva Gergana, "Fake, Partial and Imposed Compliance: The Limits of the EU's Normative Power in the Western Balkans", *Journal of European Public Policy*, Vol. 16, No. 7, 2009, стр. 1065–1084.
- Pop-Eleches Grigore, "Historical Legacies and Post-Communist Regime Change", *The Journal of Politics*, Vol. 69, No. 4, 2007, стр. 908–926.
- Riker William, *The Art of Political Manipulation*, Yale University Press, New Haven, 1986.
- Schimmelfennig Frank, "Strategic Calculation and International Socialization: Membership Incentives, Party Constellations, and Sustained Compliance in Central and Eastern Europe", *International Organization*, Vol. 59, No. 4, 2005, стр. 827–860.
- Schimmelfennig Frank, *The EU, NATO and the Integration of Europe: Rules and Rhetoric*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Schimmelfennig Frank, Sedelmeier Ulrich, "Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe", *Journal of European Public Policy*, Vol. 11, No. 4, 2004, стр. 669–687.
- Sedelmeier, Ulrich, "Europeanisation in New Member and Candidate States", *Living Reviews in European Governance*, Vol. 6, No. 1, 2011.
- Subotic Jelena, "Europe is a State of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans", *International Studies Quarterly*, Vol. 55, No. 2, 2011, стр. 309–330.
- Subotic Jelena, "Explaining Difficult States: The Problems of Europeanization in Serbia", *East European Politics and Societies*, Vol. 24, No. 4, 2010, стр. 595–616.

Vachudova Milada Anna, "The Leverage of International Institutions on Democratising States: The European Union and Eastern Europe", European University Institute Working Paper RSC 2001/33, 2001.

Новински извори и документи

Без аутора, „Владајућа већина је стабилна”, *Глас Јавности*, 12.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-01-2009/vladajuca-vecina-je-stabilna>, 02/09/2018.

Без аутора, „Ђелић: Србија догодине аплицира за кандидата”, *Глас Јавности*, 19.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-19-12-2008/delic-srbija-dogodine-aplicira-za-kandidata>, 02/09/2018.

Без аутора, „ЕУ и САД деле тапију на Косово”, *Глас Јавности*, 16.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-16-10-2008/eu-i-sad-dele-tapiju-na-kosovo>, 02/09/2018.

Без аутора, „Еулекс има да буде статусно неутралан”, *Глас Јавности*, 22.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-22-10-2008/euleks-ima-da-bude-statusno-neutralan>, 02/09/2018.

Без аутора, „За европски пут Србије”, *Глас Јавности*, 20.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-20-01-2009/za-evropski-put-srbije>, 02/09/2018.

Без аутора, „Кључан је однос између Србије и ЕУ”, *Глас Јавности*, 19.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-29-12-2008/kljucan-je-odnos-izmedju-srbije-i-eu>, 02/09/2018.

Без аутора, „Либерализација надохват руке”, *Глас Јавности*, 12.6.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-06-2009/liberalizacija-nadohvat-ruke>, 02/09/2018.

- Без аутора, „Мисија и интеграције у ЕУ – одвојени”, *Глас Јавности*, 21.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-21-10-2008/misija-i-integracije-u-eu-odvojeni>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Најважнија веза са Русијом!”, *Глас Јавности*, 15.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-15-12-2008/najvaznija-veza-sa-rusijom>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Нема везе са статусом, а делује по Ахтисарију!”, *Глас Јавности*, 18.11.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-08-11-2008/nema-veze-sa-statusom-deluje-po-ahtisariju>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Нема преласка српске црвене линије”, *Глас Јавности*, 19.6.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-19-06-2008/nema-prelaska-srpske-crvene-linije>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Нема уједињене Европе без западног Балкана”, *Глас Јавности*, 8.11.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-08-11-2009/nema-ujedinjene-evrope-bez-zapadnog-balkana>, 02/09/2018.
- Без аутора, „’Не’ Унији ако тражи признање Космета!”, *Глас Јавности*, 20.7.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-20-07-2008/ne-uniji-ako-trazi-priznanje-kosmeta>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Помажу Приштини да дефинише Еулекс”, *Глас Јавности*, 27.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-27-01-2009/pomazu-pristini-da-definise-euleks>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Приоритет шенген зона”, *Глас Јавности*, 13.9.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-13-09-2009/prioritet-sengen-zona>, 02/09/2018.
- Без аутора, „Убеђиваћемо Америку”, *Глас Јавности*, 4.9.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-04-09-2008/ubedjivacemo-ameriku>, 02/09/2018.

- Гујаничић С, „Млађи у дипломатију”, *Глас Јавности*, 13.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-13-01-2009/mladji-u-diplomatiju>, 02/09/2018.
- Гујаничић С, „У Београд кад одобри Приштина”, *Глас Јавности*, 3.2.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-03-02-2009/u-beograd-kad-odobri-pristina>, 02/09/2018.
- Додеровић М, „Динкић бира економске аташее”, *Глас Јавности*, 19.1.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-19-01-2009/dinkic-bira-ekonomske-atasee>, 02/09/2018.
- Јевремовић Јелена, „Мантер: Јеремић нам обећао Еулекс”, *Глас Јавности*, 5.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-05-10-2008/manter-jeremic-nam-obecao-euleks>, 02/09/2018.
- Миленковић Љиљана, „А сад мало и о белом Шенгену”, *Глас Јавности*, 4.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-04-10-2008/sad-malo-i-o-belom-sengenu>, 02/09/2018.
- Миленковић Љиљана, „Скупштина је црна тачка Србије”, *Глас Јавности*, 23.10.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-23-10-2008/skupstina-je-crna-tacka-srbije>, 02/09/2018.
- Милошевић Диана, „Пред Кушнером не смемо да клекнемо”, *Глас Јавности*, 24.7.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-24-07-2008/pred-kusnerom-ne-smemo-da-kleknero>, 02/09/2018.
- Милошевић Диана, „Српске средине са српском влашћу”, *Глас Јавности*, 4.12.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-04-12-2008/srpske-sredine-sa-srpskom-vlascu>, 02/09/2018.
- Милошевић Диана, „Други пут против плана Ахтисарија”, *Глас Јавности*, 14.6.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-14-06-2008/drugi-put-protiv-plana-ahtisarija>, 02/09/2018.

Мојић Д, „Седење на две столице”, *Глас Јавности*, 12.7.2008, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-12-07-2008/sedenje-na-dve-stolice>, 02/09/2018.

Раковић Гордана, „Ферхаген пренео поруку Србима”, *Глас Јавности*, 17.12.2009, Internet, <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/politika/glas-javnosti-17-12-2009/ferhagen-preno-poruku-srbima>, 02/09/2018.

European Parliament, “European Parliament resolution of 5 February 2009 on Kosovo and the role of the EU”, P6_TA(2009)0052, Strasbourg, 2009.

Nikola Mladenovic

**THE EUROPEANIZATION OF SERBIA AND DOMESTIC
RESISTANCE: RETHINKING THE PROBLEM FROM A
RATIONALIST PERSPECTIVE**

Resume

Article tackles a problem why Serbia has been showing “stop-go” pattern of political adaptations to the EU. Authors so far have mainly relied on sociological institutionalism, while this article relies on rational-theoretic approach. It is suggested that there was a deliberate delay of the integration process in the second half of 2008. The Serbian government preferred having balanced pro-European and pro-Kosovo policies. However, the EU’s actions compelled it to choose between the two. The government was showing de facto preference for the EU, which was concealed by its rhetoric. It has been avoiding and delaying pro-European policies in order not to depart from the political center, in an obvious way. Article suggests that resistance to European adaptations is not caused by the incoherence of values, but it is a result of tactical calculations. Political actors are not exclusively interested in either achieving integration or resisting it. Just like in established democracies, politicians maximize their utilities by increasing chances to be reelected. They achieve this by being close to the political center. Accepting and delaying pro-European policies comes from utility maximization. Article uses language analysis and spatial metaphor of politics.

Keywords: Serbian politics, EU, Kosovo, parties, rational choice, spatial competition, language analysis, policy of conditionality

* Овај рад је примљен 27. фебруара 2019. године, а прихваћен на састанку Редакције 27. јуна 2019. године.